

Wprowadzenie

Sumienna i uważna obserwacja osób napotyających bariery w porozumiewaniu się to codzienność praktyki logopedycznej. Terapeuta krok po kroku analizuje sposoby funkcjonowania jednostki w kontaktach z otoczeniem, poszukując interpretacji dla ich rozpoznania i opisu. Dąży do odkrycia zespołu przyczyn występujących trudności w komunikowaniu się, gdyż ma świadomość, że natura, jakość i stan umiejętności tworzenia relacji człowieka z otaczającą go rzeczywistością są wielorako uwarunkowane.

Budowanie programów terapii zaburzeń w porozumiewaniu się zarówno werbalnym, jak i niewerbalnym wymaga wiedzy lingwistycznej, biologicznych podstaw teoretycznych dotyczących rozwoju i funkcjonowaniu człowieka oraz znajomości mechanizmów psychologicznych i aspektów społeczno-pedagogicznych. Na procedurę logopedyczną składa się rozwijanie wszystkich typów kompetencji – komunikacyjnej, poznawczej (kulturowej) i językowej. Zasadnicze znaczenie dla rozumienia rzeczywistości ma rozumienie języka. Interdyscyplinarne kierunki badań logopedycznych pokazują, jak różnorodne, złożone i nierzadko dyskretne bywają czynniki wpływające na możliwości komunikowania się i stan rozwoju mowy. Tradycyjnie tematykę „Logopedii Silesiany” wyznaczają doświadczenia naukowo-badawcze i zawodowe autorów, które gromadzili, obserwując trudności w komunikacji językowej mówionej i pisanej dzieci, młodzieży oraz dorosłych.

Po raz kolejny idea rozpoznawania natury zaburzeń mowy połączyła znamienitych badaczy w dążeniu do opisu mowy zarówno w jej specyficznych, jak i w niespecyficznych kontekstach.

* * *

Na pierwszą część tomu, zatytułowaną *Prace naukowo-badawcze*, składają się cztery artykuły. Cykl otwiera tekst autorstwa Kateřiny Vitáskovej i Jany Mironovej

Tabachovej z Instytutu Pedagogiki Specjalnej Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Pałackiego w Ołomuńcu, wpisujący się w bogaty nurt opisu systemów diagnostycznych i programów terapii autyzmu. Na podstawie analizy najnowszej literatury przedmiotu oraz empirycznych badań, autorki wskazują na kluczową rolę dysfunkcji w zakresie przetwarzania sensorycznego, z naciskiem na nieprawidłowości w zakresie poziomu funkcji czuciowych i współwystępujące w autyzmie zaburzenia rozwoju koordynacji. Przedstawiają też własne badania porównawcze, wraz z programem postępowania terapeutycznego obejmującego alternatywne metody i wizualizację.

Możliwość oceny problemów językowych i komunikacyjnych w kontaktach między lekarzami a pacjentami w wieku senioralnym oraz odkrywanie preferencji w wyborze metod, technik, środków i sposobów postępowania terapeutycznego stanowią zagadnienia, które trzeba rozpatrywać wciąż na nowo, aktualizować i uzupełniać. Na tę problematykę, wobec, po pierwsze, zmieniających się oczekiwań pacjentów, po drugie – zmieniającej się rzeczywistości opieki medycznej, zwrócili uwagę znawcy zagadnień z zakresu gerontologopedii. Odwołując się do materiału uzyskanego z badań ankietowych przeprowadzonych wśród pacjentów Szpitala Klinicznego Uniwersyteckiego Centrum Medycznego w Gdańsku, Agnieszka Sulkowska, Stanisław Milewski i Katarzyna Kaczorowska-Bray podkreślili rangę relacji interpersonalnych między lekarzami a pacjentami.

Zagadnieniom zaburzeń mowy osób dorosłych przyjrzała się także Urszula Ciszewska-Psujek. Dokonując analizy wypowiedzi narracyjnych mężczyzn uzależnionych od alkoholu będących w krótkim i umiarkowanym czasie abstynencji, badaczka przedstawiła powstałe u pacjentów dysfunkcje poznawcze, które wpływają na ich sposób pojmowania rzeczywistości. Omówiła ograniczenia w funkcjach wykonawczych i wskazała na występujące u badanych mechanizmy neurokompensacyjne.

W polu zainteresowań autorów siódmego tomu „Logopedii Silesiany” znalazły się także zagadnienia poświęcone fonetyce. Ewa Binkuńska podjęła tematykę nieczęsto uwzględnianą w badaniach, lecz ważną i cenną poznawczo. Autorka analizowała materiał leksykalny wybranych narzędzi badawczych (kwestionariuszy obrazkowych) ze względu na zakres występowania w nim grup spółgłoskowych, ze zwróceniem uwagi na pozycję w wyrazie zbitek konsonantycznych, ich liczbę w jednostce leksykalnej oraz liczbę elementów konsonantycznych sąsiadujących ze sobą.

Część druga, *Studia z praktyki logopedycznej*, została pomyślana jako zbiór artykułów przydatnych logopedzie w jego zawodowej praktyce. W zaprezentowanych szkicach autorzy łączą różne koncepcje na temat postępowania diagnostycznego i terapeutycznego, wpływające z praktycznych doświadczeń, podbudowane niezbędną teoretyczną wiedzą z zakresu logopedii.

W artykule przedstawiającym dynamikę zaburzeń neurorozwojowych w przebiegu ciężkiego przypadku padaczki objawowej Jolanta Panasiuk analizuje zmie-

niające się wraz z wiekiem zaburzenia w sferze poznawczej, językowej, emocjonalnej, behawioralnej, motorycznej i wegetatywnej u opisywanej młodej kobiety. W wyniku badań longitudinalnych wybitna badaczka przedmiotu ukazuje złożony obraz choroby i podkreśla znaczenie wielospecjalistycznej terapii, w efekcie której nastąpiła znacząca poprawa funkcjonowania pacjentki we wszystkich zaburzonych sferach.

Ważnemu zagadnieniu praktyki logopedycznej, jakim jest postępowanie terapeutyczne w zakresie zaburzeń płynności mowy, poświęcili swoją uwagę – zgodnie z polem swoich długoletnich zainteresowań i nieocenionym doświadczeniem – Mieczysław Chęciek i Sylwia Kozłowska-Stoch. Badacze omawiają rolę terapii psychologicznej w zaburzeniach płynności mowy u mężczyzny z rozpoznaniem jąkania toniczno-klonicznego oraz stanem głębokiej logofobii, wskazując na rolę technik poznawczo-behawioralnych w pracy z pacjentem.

Rangę psychologicznego wsparcia wraz z wskazaniem efektów uzyskanych dzięki pracy psychologicznej z pacjentem ukazuje artykuł Anny Guzy. Na podstawie studium przypadku pacjenta z afazją badaczka podkreśla istotę włączania w ramach interdyscyplinarnego postępowania terapeutycznego treningu relaksacyjnego, ze względu na ścisłą zależność między stresem i współwystępującym z nim stanem podwyższonego napięcia a osiągnięciem poprawy w zakresie umiejętności komunikacyjnych.

Anna Czyż i Anna Michalczyk przedstawiły natomiast następstwa późnej diagnozy i tym samym złożonego charakteru terapii dziecka z niedosłuchem przewodzeniowym, fluktuacyjnym, stopnia lekkiego powstałym z powodu przewlekłych, nawracających stanów zapalnych ucha środkowego. W artykule omówiono problemy komunikacyjne i psychologiczne dziecka wnioskujące ze wspomnianych trudności.

Całościowe zaburzenia rozwoju znalazły swoje omówienie w artykułach: Kamili Bigos (*Rozwój sprawności sensorycznych w normie i patologii. Analiza porównawcza*), Anny Gagat-Matuły i Natalii Malik (*Dysfunkcje komunikacyjne u dziecka z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Studium przypadku*), Anety Syty (*Zaburzenia rozwoju mowy i komunikacji dziecka ze spektrum autyzmu – studium przypadku*) oraz Olgi Przybyli i Justyny Wons (*Zaburzenia językowe i komunikacyjne dziecka z zespołem Aspergera. Studium przypadku*). W przedstawianych studiach przypadków badaczki zwróciły uwagę na wieloaspektowy, złożony charakter diagnozy i terapii oraz wskazały na konieczność interdyscyplinarnych działań podejmowanych względem osób z całościowymi zaburzeniami rozwoju.

W nurt terapeutycznych oddziaływań wpisuje się artykuł Małgorzaty Waryszak. Przedstawione w artykule wnioski płynące z obserwacji korzyści z wykorzystania gier planszowych w rehabilitacji i terapii logopedycznej osób z mózgowym porażeniem dziecięcym stanowią cenną inspirację także w przypadku innych zaburzeń w zakresie komunikowania.

W ostatniej, trzeciej części tomu została zamieszczona recenzja książki Aliny Maciejewskiej *Analogia w języku i umyśle. Teoria „grup proporcjonalnych relacji” w badaniach nad kompetencją językową uczniów i studentów* autorstwa Jolanty Panasiuk.

* * *

Mamy nadzieję, że zebrane w siódmym tomie „Logopedii Silesiany” artykuły przyniosą refleksję nad bogactwem zagadnień natury zaburzeń mowy i umożliwią odmienne spojrzenie na znane i szeroko omawiane problemy.

Składam wyrazy wdzięczności Autorom, Recenzentom oraz Redaktorom za ich cenny wkład w powstanie tomu.

Olga Przybyła